

Metsaülikoolis tööturu vajadustest ja haridusest: kutsehariduse ja selle omandajate konkurentsivõimet tuleb tõsta

Tartu Ülikooli majandusprofessor Raul Eamets nentis, et peame tõstma suurendama kutseharidusega inimeste läbilöögivõimet tööturul. Haridus- ja teadusministeeriumi kutse- ja täiskasvanuhariduse osakonna juhataja Andres Pung rääkis, et nõrk kutseharidus ei toeta riigi rikkuse suurendamist ning Narva Õlitehase juht Igor Kond tööandjate esindajana tõi välja, et tööandja poolt vaadates ei ole ülikoolihariduse kvaliteet tingimata enam samaväärne 1990ndatega.

„Eesti tööjõud on suhteliselt haritud, inimeste lahkumine on vähemalt naaberriikidega võrreldes väiksem. Samas vananeb meie rahvastik, tööhõives domineerivad sinikraed ja nominaalne palgakasv on viinud tööjõukulude kiire kallinemiseni,“ kõneles Eamets. „Kõrgkoolide arv on võrreldes 10 aasta taguse ajaga oluliselt kahanenud. Kui 2001. aastal oli 49 kõrgkooli, siis tänaseks 32-33. Siiski on seda Eesti jaoks endiselt palju, Singapuris on näiteks 4 ülikooli. Kokku on meil täna umbkaudu 70 000 tudengit. Sellises olukorras ei suuda me paraku leida piisavalt kvalifitseeritud inimesi õpetama.“

„Kriisi ajal oli oluliselt keerulisem kutseõppe lõpetajate olukord, kelle seas tõusis töötus 2007. aasta 2,6%lt 2010. aastaks 17%le. Kõrgharidusega noorte seas oli olukord aga parem,“ kõneles Eamets. „Eestis minnakse kutseõppesse valdavalt pärast põhikooli lõpetamist. Mina näen selles probleemi: 15-aastane ei tea päris täpselt, mida ta tahab teha. Ta saab küll kutsehariduse ja sellega koos keskhariduse, aga see pole siiski päris seesama, kui gümnaasiumis omandatud keskharidus. Kutseharidusega inimeste olukord tööjõuturul paraneks oluliselt, kui inimesed läheksid kutsekooli peaaesjalikult pärast keskkooli. Kaaluda võiks ka kohustusliku keskhariduse siseseviimist.“ Eamets tõstatab ka küsimuse, miks meil ei võiks gümnaasiumides olla lihtsaid ametialasid. „Operatiivselt ja väikeste kuludega tuleks õpetada lihttöö tegijaid, kes teeksid kõige elementaarsemaid töid. Kuna rutiinse töö osakaal väheneb, oleks meil vaja kõrge kvalifikatsiooniga oskustöötajaid, see tähendab rakendusliku kõrghariduse olulisuse kasvu. Kõrghariduse puhul on märksõnadeks kvaliteet ja rahvusvahelistumine. Meie demograafiline olukord ei anna meile valikut – peame sisse viima ingliskeelseid õppekavu ja tooma välismaalt tudengeid,“ lisas ta.

Eametsa hinnangul saame Eestis tänast ekspordi struktuuri vaadates veel rääkida investeringute põhisest majandusest, ehkki liigume teadmuspõhise majanduse suunas. „Kõik inimesed ei pea olema kõrgharidusega, aga kõrgema lisandväärtusega valdkonnad peavad oleme paremini seostatud kõrgema lisandväärtusega valdkondadega. Näiteks õmblustööstus võib jääda ellu, kui tuulejope varrukasse panna GPS, toota vett tõrjuvaid riideid, MP3-mängijatega mütsse vms,“ rääkis ta.

Andres Pung lisas, et Eestis on veidi üle 30% tööealisi inimesi ilma erialase haridusega: nad on kas katkestanud õpingud või polegi õppinud mingit eriala, töötavad kvalifikatsioonita. „21. sajandil võiks enamuse töötajaid omada mingisugustki esmast haridust enne tööjõuturule sisenemist. Eestis on nii üle- kui alakvalifitseeritud inimesi. Viimaste hulka tõstab paraku just üldkeskharidusega inimeste osakaal, kuna neil puudub konkreetne eriala. Eestile on tüüpiline postsovetlik kutsehariduse alaväärtustamine – selles osas oleme nagu Kesk-Aasia riigid või Moldaavia. Samal ajal kurdavad tööandjad, et vajame kvalifitseeritud töötajaid, oskustöölisi. Rikastes riikides on tugev tööstus ja massiline kutseharidus – Šveitsis läheb kutsekooli 85% lõpetajatest, Põhjamaades üle 50%,“ kõneles ta.

„Eesti tööjõuturg ja haridussüsteem ei ole struktuurses vastavuses. Haridus vajaks terviklikku vaadet ja kujundamist,“ rääkis Pung ja tõi näiteks, et täna planeeritakse üldhariduses koolituskohti kõigis omavalitsustes ehk 226 kohas üle Eesti, keskhariduse kohtade planeerimine toimub nii kohalikes omavalitsustes kui haridus- ja teadusministeeriumis. „Kõrghariduse osas kujunes meil olukord, kus pooled 70 000 tudengist õppisid tasulistel kohtadel, mida planeeris iga ülikool oma võimaluste ja soovide kohaselt. Haridus koos teadusega peaks kujunema majanduse restruktureerimist vedavaks jõuks. Täna on paraku olukord selline, et mingit süstemaatilist, terviklikku planeerimist meil ei ole. Koolid ja omavalitsused lähtuvad oma huvidest, mitte suurest pildist Eestis.“

Igor Kond tõi välja, et esmased hariduse kvaliteedi hindajad on tööandjad. „Kui sa 20 koolilõpetaja seast ei leia endale adekvaatset töötajat, siis see on probleem. Viimase 15 aasta jooksul on insenertehnilise mõtteviisi andmine kõrgkoolides devalveerunud, see praktiliselt puudub. Varem andis sõna ülikool CVs teadmise, et tal on mingid spetsiifilised teadmised, mingi mõtteviis, siis täna see nii ei pruugi olla, selle sõna väärtus on devalveerunud,“ rääkis Kond. „Rõhk on viimase 15 aastaga läinud pehmetele erialadele, aga näiteks põlevkivi ümbertöötlemise valdkonnas kahaneb tõsiseltvõetavate spetsialistide arv kiiresti. Nii teadlased kui praktikud selles valdkonnas on tihti üle 55 aasta vanad. Uute spetsialistide koolitamisel oleks vajalik anda neile ka reaalseid võimalusi kokku puutumiseks ametiga, mida nad õpivad. Ka tööandjana panustame ise oma töötajatele vajalike praktiliste oskuste andmisse.“